

systema mitigarunt atque stauerunt: 1.º Hominem semper ad agendum delectatione moveri, et semper juxta majorem delectationem operari. 2.º Majorem delectationem illam esse, quae plures habet intensiois gradus. 3.º In hac majore delectatione gratiae efficaciam consistere, quae quidem est ipsi gratiae intrinseca. Sub hac majore delectatione infallibiliter et ex se victrici, volunt humanam stare libertatem, vel quia semper manet indifferentia objectiva sive judicii, vel juxta alios, quae delectatio victrix inducit tantum necessitatem moralem, quae bene cum libertate consistit, nam juxta ipsos physica tantum necessitas libertatem destruit.

Dico: Gratia efficax neque in delectatione victrici, prout ab Augustinianis componitur, consistere posse videtur.

Prob. 1.º Ut in 3.º superioris thesis, et confirmatur D. Thomae auctoritate (1): «minima enim gratia potest resistere cuilibet concupiscentiae; quae verba quantum re, non tantum quoad sonum, distent a sententia Augustiniana, ipse Berti prodit (2): «Est ergo gratia sufficiens sensu thomistico et nostro illa, quae dat posse non velle; aut si dat velle, istud adeo est invalidum atque imperfectum, ut desideria carnis contraria concupiscentiis non vincat, nisi superveniente flagrantissima et potentissima charitate.»

2.º Gratia efficax, prout ab Augustinianis componitur, vel physicae necessitati aequivalat, vel morali tantum. Sed utrumque veritati adversatur. Ergo... *Mia.* prob. Si primum, ruit humana libertas: si secundum, praesentiae et domini Dei in actus liberos creaturae summa infallibilitas destruitur. Ergo... *Antec.* quoad primum membrum est clarum; quoad secundum prob. Praesentia et dominium Dei in actus liberos creaturae debent esse metaphysice infallibilia; hoc enim sibi vindicat summa praesentiae et domini divini perfectio. Atqui Augustiniana sententia infallibilitatem metaphysicam praesentiae et domini divini perfectionem satis non salvat. Ergo... *Mia.* prob. Solum servat infallibilitatem praesentiae et domini moralem, fundatam nempe in infallibilitate et necessitate morali gratiae; hujusmodi enim auctores scientiam mediam non admittunt (3). Ergo...

95. Obj. 1.º S. Augustinus saepe saepius gratiam efficacem vocat delectationem, amorem, charitatem; ergo in ejus sententia gratia efficax est amor, delectatio, charitas.

Resp. Explico: vocat delectationem cum exclusione aliorum movendi modorum; neg. Sine exclusione; conc. Nam etiam alibi supponit hominem moveri ad agendum salutariter per timorem, ut cum dicit (4): «vocat per flagellum correptionis, vocat per misericordiam consolationis.» Loquitur vero frequentius de amore et delectatione, quia iste est modus magis obvius voluntatis excitant-

(1) 1, Q. 62, art. 6 ad 3.—(2) De theol. disc., l. 14, c. 8.—(3) Vid. S. uar. opusc. 1, l. 3, c. 10.—(4) In P. s. CII, n. 16.

dae. Deinde videtur S. Doctor, non semper amorem, delectationem, charitatem in sensu stricto intellexisse, sed latissimo, quo quilibet affectus bonus radicaliter, ut in amore fundatus appellatur amor.

Obj. 2.º Verba illa notissima Augustini (1): «Regnant ista bona, (supernaturalia) si tantum delectant, ut ipsi teneant animum in tentationibus, ne in peccati consensionem ruat; quod enim amplius nos delectat secundum id nos operumur necesse est.» *De peccator. merit. et remiss.* (2): «Nolunt homines facere quod justum est, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat. Tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius quam bonum sit novimus, eoque delectamur ardentius.» Ergo...

Resp. Explico rationem et mentem S. Augustini necessario et ardentius operamur secundum id, quod magis nos delectat, indeliberate; neg. Deliberate; conc. vel subdist. Necessitate antecedente; neg. Consequente; conc. Hanc esse mentem S. Augustini pluribus posset probari; sufficiant ejus verba sermonis 159: «Justitia sic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes; et ei delectationi, qua licita delectaris, praepone justitiam.» Ubi ex verbo imperativo *praepone justitiam*, satis colligitur agere Augustinum de illa deliberata delectatione, qua, propter justitiam, major indeliberata delectatio etiam licita, posthabetur. Addo, id ipsum videtur posse intelligi ex similitudine immediate sequente verba S. Doctoris primo objecta; subjungit: «ut v. g. occurrit forma speciosae feminae et movet ad delectationem fornicationis; sed si plus delectat pulchritudo illa intima et sincera species castitatis, per gratiam... secundum hanc vivimus, et secundum hanc operamur.» Si quis advertat, delectationem fornicationis ut plurimum incitare vehementer, pulchritudinem castitatis suaviter; intelliget secundum hanc nos vivere, secundum hanc nos operari ad mentem Augustini et re, non quia materialiter plus nos delectat, sed quia formaliter, non obstante majore fornicationis delectatione, eam seligimus et amplectimur.

Obj. 3.º Deus per scientiam simplicis intelligentiae perfecte cognoscit et naturam delectationis victricis et indolem voluntatis, atque ideo videt, quod si tribueret homini delectatio victrix, sequeretur consensus; ergo per scientiam metaphysice certam id cognoscit, sicut per scientiam mediam cognoscitur cum metaphysica certitudine, si do Petro auxilium A. consentiet. Ergo nequit ex hoc capite sententia augustinianorum impugnari.

Resp. Neg. *antec.* quia non est paritas inter scientiam mediam et illam simplicis intelligentiae; nam scientia media consensus sub

(1) Exposit. in Galat. c. V, v. 22, 23, n. 49.—(2) L. 2, c. 17, n. 26.

conditione futurum attingit in ipso consensu, qui certe metaphysice repugnat non esse dum est; at illa scientia simplicis intelligentiae augustinianorum cognosceret consensum mediate futurum in suis causis, quae ut expositione systematis constat, non nisi moraliter cum effectu connectuntur.

Obj. 4.º Aliquibus sanctis, ut S. Paulo in ejus conversione, ea videtur gratia fuisse concessa, cui moraliter resistere erat impossibile. Ergo de ratione gratiae efficacis erit, etc.

Resp. Trans. *antec. neg. conseq.* Non enim licet ex aliquibus casibus particularibus generale regulam statuere.

THESIS XVII.

Gratia efficax non est gratia, virtute sua intrinseca sic physice voluntatem movens, ut simpliciter repugnet non sequi consensum, seu non est constituenda in praedeterminatione physica.

96. Nota. I. Est contra thomistas (1), qui gratiam efficacem reponunt in auxilio, quo Deus, naturam prius quam existat liber voluntatis consensus, physice influit in ipsam voluntatem, illam ita praedeterminando ut in hypotesi talis praedeterminationis non possit non consentire. Hoc auxilium nolunt pertinere ad *posse*, quod, ajunt, supponit, sed ad exercitium actuale potestatis; confertur *non ut possit* voluntas agere et se determinare, sed *ut agat* seque determinet. Appellat *praedeterminationem*, quia est antecedens et inchoata determinatio voluntatis; *physicam* quia non est solum moralis, se tenens ex parte objecti, sed etiam impulsus physicus movens ex parte potentiae pro veram efficientiam et connexionem entitativam cum actu. «Praemotio physica, ait Gouddin (2), est influxus causae primae receptus non quidem immediate in effectibus, sed in causis secundis, quo Deus ipsis actuali efficacitatem inspirat, quo eas movet et applicat non solum objective et moraliter alliciendo et suadendo, sed etiam physice et active interior inclinando, applicando, determinando, et ultimam illam activitatem ad quam immediate requiritur actio influendo, et ideo dicitur motio physica; sed quia motio est applicatio virtutis activae ad agendum, est prius naturam, quam ipsa actio, sicut omnis via est prior termino, et omnis causa suo effectu; ideo motio illa dicitur praevia motio seu praemotio.» A Gonetio (3) definitur: «Actio Dei quae voluntatem humanam priusquam ipsa

(1) Vid. Disquis. III, n. 35, not. — (2) Philos. 4, p., Q. 4, ar. 2. De Deo praemov. — (3) Clip. D. 9, ar. 5, § 1.

se determinet, ita ad actum movet insuperabili virtute, ut voluntas nequeat omissionem sui actus cum illa conjungere.» Ita explicat Billuart (1), ut inter gratiam et effectum sit connexio infallibilis, non solum infallibilitate praescientiae... sed etiam causalitatis; neque infallibilitas operationis fundatur in praescientia nostri consensus, sed e contra praescientia nostri consensus fundatur in infallibilitate divinae causalitatis.»

II. Hunc modum explicandi gratiae efficaciam impugnant omnes (2) Societatis Jesu auctores cum omnibus scholis et antiquioribus thomistis (3) contra omnes fere recentiores thomistas.

(1) De grat. Dis. 5, a. 6. — (2) Henriquez et Mariana citati a Billuart (De Deo, Diss. 6, a. 6, § 7) dolose afferunt, ut clare genuinis prolatis testibus probat L. Meyer S. J. Hist. de Aux. l. 2, c. 21.

(3) P. Schaeemann. S. J. in suo egregio opere: *Controversiarum de divinae gratiae libere arbitrii concordia initia et progressus*, (Friburgi sumpt. Herder 1881), hos inter alios auctores antiquae scholae D. Thomae praedeterminationes physicas abhorrentes: Aegidium Rom. O. S. Augustini: (In 2, D. 26, q. 11, a. 3) Henricum Gorcumiensem auctorem supplementi summae D. Thomae: «Quae habent liberum arbitrium movet (Deus) relinquendo ea in potestate sui liberi arbitrii... Quia pro bonas actiones pervenit ad adeptiorem aeternae gloriae et hujusmodi actiones sunt Dei atque principaliter agentis... Et ad hunc sensum dicit Apostolus: *Non vest volentis neque currentis, sed Dei misericordis*... Esau movebatur gratuita motione ad consentiendum simul infusionis gratiae, qui ex libertate arbitrii non consentiens si voluisset consensisset et gratiam accepisset, qui si voluisset bene usus fuisset et in eadem secundum facultatem liberi arbitrii ad finem usque perseverasset ac per hoc aeternam gloriam possedisset: Quinimodo non irrationabiliter dici potest, quod aliqui reprobus intensiori motione ad Deum moveret nec tamen consentit. Alius vero praedestinati remissioni motione divinitus motus acquiescit motioni et gratiam recipit.» (Tract. consult. adversus husitas, Prop. IX, fol. XXII.) Capreolum: «Dicendum, quod voluntas, quantum est ex natura sua, est ad opposita, ipsa tamen ratione libertatis suae determinat se ad id quod vult, et ita non indiget alio determinante.» (2, D. 25, q. 1.) Concedit Deum concurrere modo speciali ad bonum, sed in hac motione voluntas non necessitatur, sed instrumentum liberum existens, in cuius potestate est sequi motiorem agentis, juxta ita, ut agat ea, quae non sic adjuva nequaquam agere potuisset.» (76, D. 28, q. 1, a. 3, ad 12.) Ferrariensem, qui aliquando vocem determinandi ad Dei determinationem liberae voluntatis transferens, subjungit: «ita determinare, ut tamen absolute deficere ea voluntas possit in producendo» (3, contr. gent. c. 89, § ad confirm.) Et «non oportet, ut effectus in aliquo priori instanti habeat necessitatem a causa prima, sed *simal productus* a causa necessaria et contingente propter causam secundae contingentiam et ipse contingentiam habet.» (1 cont. g. 6, 67.) Cajetanum: (In 1, q. 10, a. 8): Victoriam Bannezii magistrum in scholis ad Sum. D. Thomae cod. M. S. vatican. 4630, l. 2, Q. 112, a. 2, dicentem: «infusio gratiae dependet ex libertate mea, quia Deus movet nos libere, quia possumus resistere, illi motui Dei, et hoc est, quod dispositio procedat in genere causae materialis,

Post decretum Pauli V (ann. 1607, 28 Augusti), quo pronuntiatum est, ut omnis doctrina Molinae indamnata persisteret, et licere tum Dominicanorum tum Jesuitarum sententiam in scholis catholicis tuto et impune defendere, abstinendum est mutuo a censuris, et utraque sententia ut catholica minus vel magis probabilis habenda, donec lites non dirimatur.

97. Prob. 1.º Ex sensu obvio et claro concilii Tridentini

«quia dependet collatio (gratiae) ex libertate mea.» Non dissimulandum tamen eum aliquando Bannezio favere. Non aliter opinabatur ille XV aevi summus Ecclesiae catholicae defensor, ut eum ipsi protestantes vocant, Waldensis carnemita in suo opere adver. Wicleffum. c. 28, n. 6: «nisi quis in plena potestate habuerit se cohibere, si velit, Augustino, videtur quod cogitur, vel si non cogitur, ejus esse potestatis.» Petrus Sotus, licet contrarius, fatetur: «Multi eam sententiam (neg. praedeter.) Augustino et Patribus tribuunt, et multorum etiam relatione intellexi magnam partem doctorum Italiae hoc constantissime tenere, et fide digni etiam Parisiensis doctoris (testimonio cepti, facultatem ipsam theologiae haec ita sentire, ut haereseos Lutheranae damnent aliud sentientes, Ita ut videatur jam tota Ecclesia in hanc strahi sententiam; et nonnulli ipsius Tridentini conc. verba ita interpretantur, ut hoc ipsum ibi definitum dicant.» (Litt. ad cancel. Lovani in op. Reginaldi. «De mente» conc. Trid.) Sotus D.: (De nat. et grat. l. 1, c. 15.) Andreas Vega O. S. F. (De justit. L. 13, cap. 12). Paulo post Bannezium Aravius O. Pr. Episc. Segov. lect. theol. scripsit: «Mirum plane est, quod quidam novitii theologi... tantam fidem sibi velint haberi, ut indubitanter posteriori theologi credere teneamur hunc Dei physicum humanae voluntatis praedeterminationem concursum, cujus nec sacra concilia, nec SS. Patres aliquando meminissent, sed ab eis fuit quodam fallaci discursu confictus.» (In 1, 2.^{ae}, q. 3, art. 5, n. 41, apud Henao Scient. med. hist. propugn.) Basilius Leon: «Licet nonnulli (ex PP. dominicis) obstinate praedeterminationem illam voluntatis ex physica Dei motione... docerint, excitavit tamen Deus olim doctissimum et religione exultissimum virum Joannem Vincentium ex eadem familia, qui eam docendi rationem validissime impugnans volentes tantum praefinitiones per excitationes, quae actus sint intellectus et voluntatis induxit... et postea alii ex eadem familia ab illa propositione cum laude et fructu discesserunt.» (Var. disp. p. 1, q. 9, exposit. c. 3.) Joannes Albeda O. Pr. qui brevi post obitum Bannezii theologiae Romae in Minerva docuit, praedeterminatores vocavit juniores thomistas. (In 1. part. Summae c. 58, sect. 2, n. 7, 8; sect. 3, n. 11.) Josephus de Vita O. Pr. (ann. 1665), approbantibus praestantissimis sui Ordinis viris integrum tractatum adversus praedeterminationem in opere: «De proprio et per se principio unde provenit peccatum in actionibus nostris» scripsit. Merito igitur nostris fere temporibus potuit concludere P. Albertini O. Pr. «Abhorrebant ordines celeberrimi (S. Domin. et S. Franc.) a quibus universitates et cathedrae fere omnes regebantur a decretis antecedentibus et praedeterminantibus... Quid igitur? Aut veteres thomistae S. Magistri sui doctrinam non intellexerunt, aut eam nuperi non intelligunt. Ceterum rivuli, quo propius ad fontem accedunt, eo puriorem aquam deferunt.» (In aecroas. theol. schol.) Alios adhuc auctores afert P. Schneemann, sed ni fallor allati sufficient, ut prudens lector aequum judicium ferat.

sess. 6, can. 4, defluentis: «Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum, nihil cooperari, assentiendo Deo excitandi, atque vocanti... neque posse dissentire, si velit... anathema sit.» Et cap. 5 ita explicat: «ita ut, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abjicere potest, neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit...» Vaticanum concil. adhuc clarius (De fide, c. 3, § Licet.): «homo liberam praestat ipsi Deo obedientiam, gratiae ejus, cui resistere posset, consentiendo et cooperando.» Ergo juxta Tridentinum et Vaticanum, liberum arbitrium, gratia efficaci motum et excitatum potest ipsi gratiae dissentire, resistere eamque abjicere si velit. Atqui si gratia efficax consistit in praedeterminatione physica, quamvis vellet, non posset dissentire, resistere etc. a motus et excitatus; nam teste Gonet, praedeterminatio physica «voluntatem humanam, priusquam ipsa (voluntas) se determinet, ita ad actum movet insuperabili virtute, ut voluntas nequeat omissionem sui actus cum illa praemotio conjungere (1).» Ergo impossibile est adstante praedeterminatione dissentire, resistere, abjicere. Concilium loqui in sensu composito gratiae efficaci, non in sensu diviso, ut adstruunt praedeterminatores Disquis. III, n. 35, not. 1. stabilitum est; confirmatur nunc: a) ex verbis *resistere, abjicere*, quae supponunt gratiam ad manus *resistentis, abjicientis* esse (2). b) Eodem correlativo sensu dicit concilium *abjicere, dis-*

(1) Clys. Thom. D. 9, a. 5, § 1.—(2) Joannes a Bononia Dr. Lovaniensis (De aeterna Dei praedestinatione et reprobatione. Lovanii, 1555) de his, qui contra sentiant, ait eos quamvis «omni pietate» praeditos, videri: «hujus oecumenici Concilii (Tridentini) clarissimam doctrinam obscurare quodammodo conari... dum dicunt... his divinis inspirationibus numquam resisti.» Adit se ita loqui, quia ex Nuntio Apostolico Hieronymo (Mozarelli) de Bononia O. Pr. qui fuerat S. Palatii magister intellexerat: «hanc sententiam (propugnata a dominicanis) a Patribus Concilii Tridentini diligentissime examinatum pro minus probabili rejectam esse. Quod testimonium summae est auctoritatis, quum testis fuerit religiosus O. Pr. et a sancta Sede et a suis in altissimum honoris fastigium evehctus, ac testimonium brevi post illam Tridentini sessionem dederit.» (Schneemann, Op. cit. p. 131.) Certe hodie post Vaticanum non posset Alvarez, admissa proprietate verbi «resistere» (De auxili. Disp. 93) respondere: «Ceteram verbum resistere in sua «formali significatione importat quandam renitentiam, quae respectu Dei non potest competere alicui creaturae. Unde licet arbitrium, motum auxilio efficaci ad consentiendum, possit dissentire, si velit, non tamen potest Deo resistere vel auxilio ejus efficaci, secundum quod est instrumentum voluntatis divinae.» Idem dicendum de Lemos in sua panoplia. (Schneemann, Op. citato, pag. 13, not. 3.)

sentire si velit posse, quo valet cum gratia «movere se ad justitiam,» ad eam «gratiae libere assentiendo et cooperando» disponi. Sed hoc ultimum intelligitur de actu; ergo et primum de actu, non de mera possibilitate in alia hypothesi in qua gratia tolleretur, intelligendum est.

Exemplum, quo utitur Billuart (1) ad declarandum sensum compositum et divinum: «ut si dicas sedens potest stare, significat in sensu composito, quod possit sedere simul et stare. Sensus divinus dividit non a potentia ad non actum, seu actum oppositum, sed a non actu tantum seu ab actu opposito, ut si dicas: sedens potest stare, significat in sensu diviso, quod sedens sub sessione retineat potentiam standi; non tamen componendi simul stationem cum sessione:» est incompletum; desiderantur catenae, quae ad instar praedeterminationis physicae, ita constringant sedentem ad sedendum, ut non sit in manu ejus actu solvere catenas et surgere, ad modum quo praedeterminatio physica metaphysice connexa cum sessione v. g. non est ullo modo in potestate praedeterminati ad sedendum.

2.º Quia minus conformis sacrae Scripturae. Gratiam efficacem, quae sit praedeterminatio physica in vacuum recipi metaphysice repugnat. Sed Paulus docet gratiam Dei, quae de facto obtinet suum effectum ac proinde efficacem, potuisse in vacuum recipi. Ergo. *Major*, ex definitione praedeterminationis physicae est evidens. *Minor*, est Apostoli (2): *Gratia autem Dei sum id quod sum* (Apostolus et doctor gentium, munus altissimum quod complectitur non solum gratias externas, sed etiam internas fidei, zeli, charitatis, patientiae, etc.) *et gratia ejus in me vacua non fuit; sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum*. Corinthios exhortatur (3): *ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, quod frustra faceret, si impossibile esset non sequi effectum. Confirm. ex concil. Senonense in praefat. «Testis est Apostolus divinam gratiam in se vacuum non fuisse, cum abundantius inquit laboravi (4). Unde recte conficitur, ipsum divinae

(1) Dissert. 8, art. 4, § 2. — (2) 2. Cor. XV, 10. — (3) 2. VI, 1. — (4) P. Cornely S. J. (In epist. ad Corinth.) aliter hunc locum exponit, sed advertit: «neque tamen negamus, per sensum consequentem ea, quae vult S. Augustinus (nobiscum) aliaque ad gratiam internam expectantia ex illis derivari posse.» Juxta Cornely legendum est: «sed gratia Dei quae mecum est,» ut legerunt complutenses, nonnulli Patres graeci et ipse S. Hieronymus. «Lectio tamen Vulgatae est codicum B. N. D. F. G. et. et a modernis criticis etiam approbatur. Eam praefert Alapide, qui in lectione communiori *et non ipse*» suppleendum esse vult *eo laboravit, non eo est*, ut videtur exigere verbum praecedens *tantum* laboravi, vel si suppletur *eo* est interpretandum; «gratia, quae

»gratiae, et reliquos fideles cooperatos fuisse, quos ipse cohortatur «ne in vacuum gratiam recipiant.» (Vide etiam Disquis. 3. Theol. 3. n. 36, Prob. 2.º)

3.º Quia praedeterminatio physica est aliena a mente S. Augustini: expresse ejusdem non meminisse jam concedunt adversarii; contrarium fuisse tum in re, tum in modo loquendi habes ex ejus testimoniis supra adductis n. 78 praesertim littera c, ubi eandem entitative gratiam in statu naturae lapsae duobus hominibus aequaliter ante consensum vel dissensum affectis collatam, concedit in uno futuram efficacem, in altero pure sufficientem; unde nisi quia apparet «unum voluisse, alterum noluisse a castitate «deficere?» Quomodo per gratiam nostrum bonum opus Deus operetur verbis describit, quae influxum praevium morale adstruunt, praevium physicum determinantem evertunt (1). «Visorum suasionibus agit Deus, ut velimus et ut credamus sive extrinsecus »per evangelicas exhortationes... sive intrinsecus, ubi nemo habet »in potestate, quid ei veniat in mentem; sed consentire vel dissentire propriae voluntatis est... profecto et ipsum velle credere Deus »operatur in homine et in omnibus misericordia ejus praevinit »nos; consentire autem vocationi Dei vel ab ea dissentire, ut dixi, »propriae voluntatis est.» In tract. 26 in Joann. 5: «Ratum »viridem ostendis ovi et trahis illam... si ergo ista... trahunt... non »trahit revelatus Christus a Patre?» Ei consentiunt alii Patres ex quibus S. Bernardus, longe ante enatam Societatem Jesu, scribebat (2): «Ipse (gratia) liberum excitat arbitrium, cum seminat »cogitatum; sanat cum immutatur affectum; roborat ut perducat ad »actum; servat ne sentiat defectum. Sic autem ista cum libero arbitrio operatur, ut tantum illud in primo praeveniatur, in ceteris »comitetur; ad hoc utique praeveniens, ut jam sibi deinceps cooperetur. Ita tamen quod a sola gratia caeptum est, pariter ab utroque »perficitur, ut mixtum non singillatim; simul, non vicissim, per »singulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum »arbitrium, sed totum singula opere individuo peragunt. Totum »quippe hoc et totum illa; sed ut totum in illa, sic totum ex illa.» Ab hac expositione nec ungue uno distant congruistae.

98. 4.º Quia aliter explicant S. Anselmus et praecipue D. Angelicus. S. Anselmus (3) declarans modum, quo

»mihi in auxilium adest et opem praestat... cui proinde primam et potissimam »laboris mei laudem tribuo, dicoque et palam profiteor, non tam me, quam gratia Dei, quae mecum est, laborasse opusque ipsum conficisse.» Hunc ultimum sensum, suum facit Cornely (l. c.)

(1) *De spirit. et litter. c. 34, n. 60.* — (2) *De grat. et lib. arbit. c. 14, n. 47.* — (3) *De concor. grat. et lib. arb. c. 5.*

gratiâ Dei homo vult et currit in via salutis; hac utitur comparatione: «Cum ait, neque volentis, neque currentis est, subaudiendum est, quod vult et currit; velut cum aliquis nudo, cui nihil dedit, et qui nullum a se potest indumentum habere, dat vestem: non tunc, quamvis ipse habeat potestatem utendi vel non utendi veste accepta, si ea utitur, imputandum est induto, quia indutus est, sed danti vestem. Quapropter ita dici potest: non est induti, quod est indutus, sed miserentis i. e. vestem dantis.» De S. Thoma vero certum est; a) apud eum non occurrere loquutiones «Deus determinat voluntatem; sub motione Dei sequitur actus necessitate consequentiae; determinationem voluntatis esse ab alio determinante libere; etc.» passim a praedeterminatoribus usitatae. b) Plura pronuntiare cum physica praedeterminatione pugnantia. v. g. a) «Dominium quod habet voluntas supra suos actus, per quod in sua potestate est velle et non velle, excludit determinationem virtutis ad unum (1).» Sed praedeterminatio physica includit determinationem et quidem praeviam virtutis ad unum. Ergo. Si reponas, S. Thomam non exclusisse «determinationem liberam ad unum,» respondeo, praetermitto nunc haec esse implicantia, et dico verbum «excludere» de se omnem determinationem ad unum abjicere, maxime ubi D. Thomas dominium voluntatis declarat, aliter fatearis oportet, intellectum angelicum suum conceptum de hominis libertate obscurissime ad sensum suorum contrariorum expressisse. ß) «Ratio culpae in actu deformi est ex hoc, quod procedit ab eo, qui habet dominium sui actus; hoc est autem in homine secundum illam potentiam, quae ad plura se habet, nec ad aliquod eorum determinatur nisi ex se ipsa, quod tantum voluntati convenit (2).» Ipsam inclinationem ad appetibilia dicit esse in potestate voluntatis. «Natura rationalis, quae est Deo vicinissima, non solum habet inclinationem in aliquod, sicut habent inanimata, nec solum movens hanc inclinationem quasi aliunde eis determinatam, sicut natura sensibilis; sed ultra hoc habet in potestate ipsam inclinationem, ut non sit ei necessarium inclinari ad appetibile apprehensum, sed possit inclinari vel non inclinari, et sic ipsa inclinatio non determinatur ei ab alio, sed a seipsa (3).» Actum non esse ab alio determinante. «Ipsa potentia voluntatis, quantum in se, est indifferens ad plura; sed quod determinat exeat in hunc actum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate (4).» Quaero an dum haec scriberet Angelicus, oblitus sit illius principii ex indifferenti nihil sequitur, et Deum etiam in actibus liberis esse primum et praevium actus

(1) Contr. g. l. 1, c. 68.—(2) 2. D. 14, g. 1, art. 2.—(3) De veritate q. 22, art. 4.—(4) 1, D. 39, q. 1, art. 1.

CAP. II. ART. III. DE HABITUDINE GRATIAE EFFICACIS CUM LIBERO ARBITRIO 559
 secundi determinativum? ¶ «Sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic (bene adverte, non alteri sed huic ac proinde in sensu composito) motioni resistere: et sic ex Deo est, ut homo se ad gratiam praeparet; sed quod gratia careat, non habet causam a Deo, sed ab homine secundum illud Oseeae (1): «Perditio tua ex te Israel, tantum modo ex me auxilium tuum (2).» Item, «vocatio, qua trahitur praedestinatus, nihil est aliud quam quidam mentis instinctus, et haec vocatio in praedestinis est efficax quia hujusmodi vocationi assentiunt (3).» Sed si praedeterminatores audis, impossibile est motioni Dei in sensu composito resistere, vocationem fieri efficacem, «quia praedestinati assentiuntur.» Ergo non eodem modo ac ipsi, concipiebat D. Thomas gratiae efficacitatem. Confer. alia Disq. III, n. 38; P. Palmieri, de gratia actuali thes. 53; Schneemann, S. J. Controversiarum de div. gratiae lib. arbit. concordia. 3; Frinz, S. J. S. Thomae Aq. doctrina de cooperatione Dei, etc. (Parisiis Le Thielleux, via Cassette, 10) ubi omnia testimonia D. Thomae. quae pro et contra allegari solent ad ultimum usque apicem magna animi sinceritate discussa invenies; illud praesertim, quo hoc argumentum claudam (4) ex responsione D. Thomae ad quaestionem «trum praedestinatio certitudinem habeat?» cui respondet ut nos, non ut praedeterminatores quibus componere libertatem cum praedeterminatione difficile erit, non vero certitudinem praedestinationis cum defectibilitate auxiliorum, ut contigit Angelico, qui loco recurrendi ad invincibilem, indeclinabilem, certissimam praedeterminationem, ad quendam auxiliorum cumulum confugit. En verba: «...in praedestinatione autem invenitur certitudo respectu singularis finis; et tamen causa proxima, scil. liberum arbitrium, non producit effectum illum nisi contingenter.» Unde difficile videtur concordare infallibilitatem praedestinationis cum libertate arbitrii. Difficultatem solvit infra: «divina providentia taliter gubernante, quod non omnia deficienti uno deficiente: et hoc modo est in praedestinatione; liberum enim arbitrium deficere potest a salute; tamen in eo, quem Deus praedestinat, tot via adminicula praeparat, quod vel non cadat, vel si cadat quod resurgat, sicut exhortationes et suffragia orationum, donum gratiae et alia hujusmodi, quibus Deus adminiculatur homini ad salutem. Si ergo consideramus salutem respectu causae proximae, scil. liberi arbitrii, non habet certitudinem sed contingentiam; respectu autem causae primae, quae est praedestinatio habet certitudinem.»

(1) XIII.—(2) Quod, l. 1, art. 7, ad 2.—(3) In epist. ad Rom. c. 8. Lect. 6.—(4) De verit. Q. 6, art. 3; Frinz. sec. IV, § 1, art. 1.

5.º Quia aliter opinabantur principes et veteres scholæ thomisticae duces, ut supra (1), productis testimoniis probavimus.

6.º Rationibus. a) Libertas exigit, ut voluntas, positus omnibus ad agendum prærequisitis, sit active indifferens ad eligendum vel non eligendum, ad unum præ alio seipsam determinando (2). Atqui prædeterminatio physica est prærequisitum ad agendum sed metaphysice, infallibiliter, ineluctabiliter, inimpedibiliter a voluntate, actum unum præ alio inferens. Ergo. *Min.* ex notione prædeterminationis superius tradita est manifesta, præterquam quod ipsa nomina satis pugnant inter se: libertas ex se expeditum exercitium, dominium plenum importat; prædeterminatio omnino contrarium, etenim exercitium est ad unum actum limitatum et coactum; dominium vero nullum, nam sub ea creatura recipit potius quam agit actum. b) Repugnat voluntatem physice prædeterminatam ad consentiendum gratiæ, eidem libere consentire. Ergo... *Antec.* prob. Repugnat libere gratiæ consentire, si Deus impediatur ei non consentire; nam tunc exulat indifferentia ad consentiendum vel non consentiendum. Sed Deus physice prædeterminando ad consentiendum impedit non consentire. Ergo... *Minor* prob. Consensus et non consensus nequeunt simul stare. Ergo, si Deus prædeterminat ad consensum impedit non consensum. «Voluntatem» humanam, ait Gonet (3), priusquam ipsa se determinet, ita ad actum movet (prædeterminatio physica) insuperabili virtute, ut «voluntas nequeat omissionem sui actus cum illa præmotive» conjugere. Quod si Bannezius (4) vult nihilominus ut simplici fide credamus cum prædeterminatione stare libertatem, sicut profitemur augustissimum Trinitatis mysterium, præsto est responso, mysteria quidem fidei esse credenda, noviter a theologis inducta minime, sed potius, confutanda.

99. Obj. 1.º Verba Scripturæ, quæ gratiam nos agere, dare ipsam velle et pericere opus salutare, testantur. Sed hæc sine gratia prædeterminante non concipiuntur. Ergo. *Maj.* prob. a) ex Apostolo (5): *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.* Inde arguit Augustinus (6): «Qui regitur, aliquid agit; qui agit, aliquid agere vix intelligitur; et tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere: *Quotquot Spiritu Dei, etc.*» b) Apud Isaiam (7): *Numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis...? Et Paulus (8): An non habet potestatem figulus lutum ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* c) Idem Apo-

(1) N. 96, not. II, in not. P. Schneemann.—(2) Disq. III. Thes. III.—(3) *Clyp. thom.* D. 9, ar. 5, §. 1.—(4) 2, 2, Q. 10, a. 1, cond. 3.—(5) Rom. VIII, 14.—(6) *De gest. Pelag.* c. 3.—(7) XLV, 9.—(8) Rom. IX, 21.

CAP. II. ART. III. DE HABITUDINE GRATIÆ EFFICACIS CUM LIBERO ARBITRIO 561
stolus (1) ad Philipp: *Deus operatur in vobis velle et perficere pro bona voluntate.* Confer. n. 92.

Resp. Dist. maj. Illa testantur ratione gratiæ prævenientis et adjuvantis infallibiliter libere tamen cum effectu conjunctæ, quam unus dat Deus; conc. Ratione alicujus gratiæ inferentis necessario antecedenter ad usum libertatis unum determinatum effectum; neg. *Min.* neg. vel dist. Non concipiuntur sine gratia prædeterminante, si infallibilitas effectus liberi sola physica prædeterminatione obtineri posset; omitto nunc. Si aliter, nempe ope scientiæ mediæ; neg. Venio ad singula:

Ad a) *Spiritu Dei aguntur* ejus motionibus, inspirationibus consentientibus et cooperantibus; conc. Aguntur prædeterminationibus; neg. Brevius. aguntur moraliter; conc. Physice; neg. Augustinus loquitur de diversa operandi facilitate juxta majorem minoremve gratiæ intensitatem; si excitamur gratiâ minus intensa, tunc dicit nos regi, quia voluntas movetur, sed non sine difficultate et renitentia, adeoque intelligitur quod operatur; si excitamur gratiâ intensiori, tunc dicit nos agi, quia voluntas adeo facile et prompte operatur, ut vix intelligatur aliquid agere.

Ad b) Certum est illa verba stricte ut materialiter sonant accipi non posse, ut intenderunt hæretici, secus actum esset de libertate; illis solum significatur Deum in hominibus facere quiddam vult, ac facere aliquos vas in honorem, gratiam efficacem impertiendo, modus vero id obtinendi tacetur; Deus ex hominibus tanquam figulus facit quiddam vult, si gratiam prævisam efficacem et perseverantiam aliquibus gratuito tribuit, aliis vere sufficientem respicientibus, prævisam efficacem et finalem juste non dat; unde non est opus hominem prædeterminare ad bonum vel ad malum: immo hoc ultimum quodmodo fieri possit, quin Deus sit auctor peccati, non intelligitur (2).

Ad c) Expono textum: Deus in nobis operatur velle indeliberatum; conc. Deliberatum; subdist. Quatenus tribuit vires sine quibus non possemus et confert gratiam cui prævidet nos consensuros et simul adjuvat volitionem salutarem nobiseum efficiendo; conc. Infundendo volitionem ipsam quasi voluntas solum passive ut subjectum recipiens se haberet; neg. Nec reponant adversarii, qui operatur simul cum alio non dicitur operari in alio; nam cum homo consentire non possit nisi præventus et roboratus gratiâ, Deus operatur in nobis velle virtualiter et mediate antequam velimus, quatenus gratiam confert prævisam efficacem, ac proinde collatione hujus auxilii connexi cum consensu, operatur ipse in nobis potius quam

(1) II, 13.—(2) Vid. Vol. II. Disq. VI, n. 90.

nos velle salutare, non evertens, sed praeveniens, juvans et perficiens libertatem.

Obj. 2.º Ex SS. Patribus, a) S. Augustinus gratiam efficacem praedicat (1): «occultissimam et efficacissimam voluntatem ac potestatem, quae convertit et transfert corda hominum ab indignatione ad lenitatem.» «Gratiam, quae a nullo duro corde respicitur (2).» «Inclinandorum cordium omnipotentissimam potestatem (3).» «Ipse (Deus gratiâ) facit, ut illi (sancti) faciant, quae praecipit (4).» et similiter aliis locis. b) Ex aliis Patribus. Tertullianus (5): «vim gratiae potioem naturâ, habentem in nobis subjacentem sibi liberi arbitrii potestatem.» S. Basilius (6): «auxilium, quod per imperium suae potestatis operatur in nobis.» S. Ambrosius (7): «Non esse in potestate nostra cor nostrum.» S. Prosper (8): «Quis ambigat tunc liberum arbitrium cohortationi vocantis obedire, cum in illo gratia Dei affectum credendi obediendique generaverit?» S. Fulgentius: «Ista gratia... ut eligatur, ipsa prius eligit; neque suscipitur aut diligitur, nisi hoc ipso in corde hominis operetur (9).»

Resp. Ad a) De modo quo gratia ad mentem Sti. Augustini sit invincibiliter et certissime efficaciam jam satis multa dicta sunt n. 92, obj. 2.º; n. 91 et n. 74 nota ad 6.º et hic prob. 3.º; ex quibus in summa haec eruitur distinctio: Suasionibus et moraliter illa omnia obtinet Deus futurorum certissime praescius; conc. Physice praedeterminando; neg. In cap. citato *De spiritu et littera* (supra prob. 3.º) post verba: «consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriae voluntatis est.» addit: «Quae res non solum non infirmat quod dictum est: *Quid habes, quod non accipisti?* verum etiam confirmat. Accipere quippe et habere anima non potest dona, de quibus hoc audit nisi consentiendo: ac per hoc quid habeat, et quid accipiat, Dei est: accipere autem et habere utique accipientis et habentis est. Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctat, cur illi ita suadeatur et persuadatur, illi autem non ita; duo sola occurrunt interim quae responderi mihi poterit: *O altitudo divitiarum* (10)! et *Numquid iniquitas apud Deum* (11)? Cui responsio ista displiceat quaerat doctiores, sed caveat ne inveniat praesumptiores.»

Ad b) Tertullianus illo loco solum vult contra valentinianos, hominem posse gratiâ efficaciter converti; quod id fiat praedeterminatione physica, nec verbum. S. Basilius loquitur de

(1) L. 1, contra duas episc. Pelag. c. 20.—(2) *De praedest. sanct.* c. 8.—(3) L. *de correptione et gratia*, c. 14, n. 45.—(4) *De praedest. sanct.* c. 10.—(5) *De anim.* c. 21.—(6) *De Spiritu sancto*, c. 8.—(7) *De fug. saeculi*, c. 1.—(8) *Ad Rufin.* n. 6.—(9) L. 1, *de veritate praedest. et gratiae*, c. 15.—(10) *Rom.* XI, 33.—(11) *Ibid.* IX, 14.

ipsa entitate auxilii supernaturalis, quae certe a solo Deo fit; illud enim quod est in accusandi casu; nihilominus parum proficeres si sumeres in nominandi casu, adhuc sola causalitate morali esset verissimum, «quod per imperium suae potentiae» Deus «operatur in nobis.» S. Ambrosius ut ex contextu patet agit de gratia excitante. Demum S. Prosper et S. Fulgentius praeter necessitatem et gratuitatem gratiae aliud probant nihil.

100. Obj. 3.º Plures S. Thomae assertiones, quae juxta adversarios praedeterminationem physicam saltem supponunt.

Resp. Neg. *antec.* cujus infirma fundamenta (ne pluries eadem repetamus) jam sibi de Deo creatore (1) et supra (2) directe evertimus; praeterquam quod clara et minime dubia testimonia D. Thomae praedeterminationibus contraria, illa alia faventia, si quae sint, plane destruerent, vel saltem quaestione in dubium acta, de mente D. Thomae pro neutra parte constaret.

Instabis S. Thomas: a) In comment. ad Ephes. (3) distinguit, ut faciunt praedeterminatores, auxilium gratiae quod dat posse ab alio auxilio, quod dat ipsum agere. De hoc postremo ait: «ipsam operationem confert in quantum operatur in nobis interius movendo et instigando ad bonum: eidemque auxilio statim applicat verba Apostoli: «*Secundum operationem quam Deus efficit*, in quantum virtus ejus operatur in nobis et velle et perficere.» b) Ut contendit Billuart (4) ex I. Q. 23, a. 5, ubi Angelicus asserit: «Non est autem distinctum quod est ex libero arbitrio et ex praedestinatione; sicut nec est distinctum quod est ex causa secunda et causa prima: divina enim providentia producit effectus per operationes causarum secundarum, ut supra dictum est: unde id quod est per liberum arbitrium est ex praedestinatione» colligitur: «consequenter ex gratia, quae datur per praedestinationem, i. e. usus gratiae est a gratia. Sed usus alieujus rei juxta Angelicum (5) importat; applicationem rei illius ad aliquam operationem: unde et operatio ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus ejus: sicut equitare est usus equi, et percutere est usus baculi.» Ergo liberum arbitrium non se applicat, sed applicatur a gratia.

Resp. ad a) Explico: distinguit sensu aliquo gratiam in actu primo a gratia in actu secundo ut omnes faciunt theologi; conc. Sensu a praedeterminatoribus intento et usitato; neg. Id est manifestum: a) ex locis contrariis D. Thomae. b) quia hic asserta a D. Thoma vera sunt quin opus sit recurrere ad gratiam

(1) *Disq.* VI, nn. 94, 103, vol. II.—(2) *Disquis.* III, n. 43.—(3) L. 2, c. 3.—(4) *De grat. Disp.* 5, a. 6.—(5) 1, 2, Q. 16, ar. 1.

praedeterminantem, nam Deus concursu simultaneo operatur in nobis et velle et perficere, nos movet sive producit in nobis actum salutarem, atque per unum actum ad alium nos instigat. c) Quia expresse ait D. Thomas (1): «Gratia operans et cooperans (i. e. praeviens et adjuvans ut patet legenti articulum) est eadem »gratia; sed distinguitur secundum diversos effectus.»

Ad b) Ad mentem D. Thomae usus gratiae est a gratia in actu indeliberato gratiae, qui fit in nobis sine nobis; conc. In deliberato subdist. Est a gratia tamquam a causa determinante ipsam actionem; neg. Tamquam a causa principali ipsius actionis; conc. Ipsa creaturae actio, ut exposuimus (l. cc. Disq. III, n. 43), potest dici applicata a Deo per gratiam, eo modo, quo Deus intelligitur ipsas liberas creaturas ad opus solo concursu simultaneo applicare. His adde multo clarius dicere D. Thomam usum gratiae esse ab ipso homine, ut ostendit Ripalda (2) ex quo haec desumo: «ex perspicua mente S. Thomae, Nam I. Corinth. XV. »lect. 1, ad illud Pauli: *Gratia ejus in me vacua non fuit*, ait: »Ostendit Paulus quomodo usus sit gratiā ista, quia ad bonum, et ideo dicit in me vacua non fuit. I. e. otiosa, quia ea usus est ad id ad quod data est sibi...» Similiter II. Corinth. VI. »Lec. I... Nam ait Primatius ibi: *In vacuum gratiam Dei recipit*, qui cum gratia Dei non laborat, nec adjungit studium suum.» Item I. Q. 62, art. 3, ad 2. *Inclinatio gratiae non imponit necessitatem, sed habens gratiam potest ea non uti, et peccare.* » Ubertiorem et absolutam tractationem de mente D. Thomae vide apud laudatum opus: «De cooperatione Dei...» P. Frins. sect. V. (3).

(1) 1, 2, Q. III, a. 2, ad 4—(2) Ripalda. De ent. sup. D. 110, sect. 10.

(3) Placet aliqua notare. 1.º Quando S. Thomas secundas causas instrumentales appellavit primae causae relate ad effectus proprios, id non factum esse secundum rationem omnino propriam et verissimam instrumenti, sed secundum rationem quamdam communem. In ipse, Q. 24 de veritate art. 1, ad 5, ait: secundum quam rationem ea causa dicitur instrumentalis et est, quae et alteri causae subordinatur ejusque finibus aliquo modo subservit, et quae effectum suum non producit nisi adjuvetur aliquo tandem modo a superiore causa; vel si id magis placet, nisi in virtute hujus superioris causae effectum producat. Ratio est quia effectus productus specifiacam perfectionem causae secundae non excedit, ut debet (excedere) juxta D. Thomam causa vere instrumentalis. Etenim 4 D. 19, q. 1, a. 2, q. a. 1. 0. «Agens per se etagens instrumentale in hoc differunt, quod agens instrumentale non inducit in effectum similitudinem suam, sed similitudinem principalis agentis; principale autem agens inducit similitudinem suam.» Hinc fuit distinctio: juxta Angelicum causae secundae sunt instrumentum primae, lato sensu; conc. Stricto; neg. Sic quando S. Doctor Q. 3, de Poten. a VII causas secundas dolabrae com-

Obj. 4.º Responiones adversariorum ad argumenta contra eos facta. a) Deus movet non solum ad substantiam actus, sed etiam ad ejus modum, qui est libertas. b) Praedeterminatio non laedit libertatem, quia non se tenet ex parte actus primi, sed actus secund-

parat, recogitandum est, similitudinem eam esse, non aequalitatem; unde non licet arguere: si dolabra effectum non producit, nisi faber prius in ipsam aliquid reale, motum impressit: ergo etiam Deus in ipsam causam secundam ut sic prius aliquid imprimere debet, eamque ut sic se movere, ut aliquid omnino agat.

2.º D. Thomas in ipsa definitione causae instrumentalis, quam loco citato (De Potent.) tradit, ait: «Instrumentum est causa quodammodo effectus »principalis causae, non per formam et virtutem propriam, sed in quantum participat aliquid de virtute principalis causae per motum ejus» i. e. principalis causae, ubi nec verbum est de aliqua in causam impressione; recte igitur in praesenti materia circumscribitur definitio instrumentalis causae hoc pacto: ut instrumentalis causa sit causa, quae una realiter activitate, unoque physico influxu, qui ab ipsa simul et a principali causa procedit, effectui communicet proprium simul et causae principalis effectum atque similitudinem; hunc vero posteriorem, quemadmodum patet non quod ad eum producendum sufficientem virtutem ut propriam in se ipsa possideat, sed eatenus, quatenus, saltem ut formaliter in effectum influit actuque eam causat, aliquid de virtute principalis causae per ipsam activitatem (per motum ejus) participat. Quae si ita se habeant, hoc unum assertur a D. Thomae, oportere instrumentalem causam aliquo tandem modo participare aliquid de virtute causae principalis: et ulterius deducitur instrumenti applicatione, cum dolabrae comparatione illud solum probari, quod antea propositum fuerat: «Non potest causa secunda in effectum causae primae per virtutem propriam,» id quod omnes Molinistae faciunt.

3.º Cum D. Thomas ad 7 (Q. 3, De pot. art. VII) respondet: «quod virtus naturalis, quae est rebus naturalibus in sua institutione collata, inest eis ut »quaedam forma habens esse ratum et firmum in natura. Sed id, quod a Deo fit »in re naturali, quo actualiter agat, est ut intentio sola, habens esse quoddam »incompletum... Sicut ergo securi per artem dari potuit acumen, ut esset forma »in ea permanens, non autem dari ei potuit quod vis artis esset in ea quasi quaedam forma permanens, nisi haberet intellectum; ita rei naturalis potuit conferri »virtus propria, ut forma in ipsa permanens, non autem vis, qua agit ad esse ut »instrumentum primae causae; nisi daretur ei quod esset universale essendi principium: nec iterum virtuti naturali conferri potuit ut moveret se ipsam, nec ut »conservaret se in esse: unde sicut patet quod instrumentum artificis conferri non »oportuit quod operaretur absque motu artis; ita rei naturali conferri non potuit »quod operaretur absque operatione divina.» Per 7.º «ut intentio sola» intelligit S. Doctor ipsam actionem creaturae quatenus a Deo simul procedit. Probat Suarez (De gratia L. 3, c. 18, n. 21), quia Angelicus hic docet: «non potuisse communicari creaturae ut ageret sine operatione Dei, quia licet illi dari potuerit virtus propria, »non tamen vis illa, qua agit ut instrumentum primae causae... quia non potest »(virtus creaturae) esse ipsamet virtus Dei, neque potest illi dari ut sit universale essendi principium, ut idem D. Thomas a subjungit. Ex quibus tandem

di. c) Quia voluntas potest non consentire in sensu diviso licet non in sensu composito.

Resp. ad a) Concedo Deum ita movere voluntatem, ut eam relinquat liberam, sed hoc fieri praedeterminatione physica adversarii

»probabilissime dici posse existimo, etiam in principio illius solutionis, non loqui »D. Thomam de virtute creata fluente indita causae secundae, prius quam »agat, sed solum de ipsamet cooperatione Dei, quam comparat D. Thomas »motiioni instrumenti artis, non quia in omnibus servet similitudinem, sed solum in actuali dependentia a superiori agente.»

Sed si probabiliter vel probabilius cum P. Frins concedis: «S. Thomam... existimasse, actionem etiam transeuntem creaturae esse aliquid novi in ea ipsa »creatura, quae dicitur agere» seu actionem distingui realiter a passione (Vid. Disq. VI. De Deo creatore, nn. 202, 205, Vol. II), adhuc: «quacumque S. Thomas »mas in illa solutione ad 7 protulit, plenissime vera sunt, etsi nullatenus de »praemotione vel de praedeterminatione physica intelligantur.» Nam voce »intentionis» non significat «nisi rationem quandam realem et physicam» (alias virtutem appellat D. Thom.) in creatura actu agente, ut talis est, divinitus per modum motus et actionis existentem, ut in instrumento a prima causa »moto, quod hac via atque virtute agere et effectum producere valet, sine hac »virtute minime potest.» Ex quo ulterius patet: hunc ipsum ad 7, locum convenire praecclare concursui simultaneo, non praedeterminationi. «Nam id quod »Deus in omni creatura actu operante facit, debet esse secundum doctrinam »S. Thomae motus quidam et actio, non tantum motus et actionis quoddam »principium.» Jam vero simultaneistis «id quod Deus in creatura operante facit, »est ipsa actio et operatio creaturae quatenus simul a Deo procedit;» praedeterminatoribus autem «est per se tantum actionis atque operationis creaturae »principium quoddam;» praedeterminatio physica. *Ante.* desumitur ex pluribus, locis D. Thomae, praecipue 4. D. I, art. 4 ad q. 2. «Virtus instrumenti »in quantum huiusmodi secundum quod agit ad effectum, ultra id, quod competit sibi secundum suam naturam, non est ens completum habens esse fixum in »natura, sed quoddam ens incompletum, sicut est virtus immutandi visum in aere, »in quantum est instrumentum motum ab exteriori visibili: et huiusmodi entia »consequerunt intentiones nominari et habent aliquid simile cum ente, quod est in »anima, quod est ens diminutum, ut dicitur 6. Metaphis.» (Vide etiam De Veritate, Q. 27, a. 4, ad 4. De Potent. q. 3, a. 2 ad 14, q. 6, a. 4 in B, etc.) Praeterea sermonem esse de concursu simultaneo actioni creaturae, non de praevio, constat negative et positive. Negative, quia determinationes physicae a doctrina S. Thomae prorsus alienae sunt, ut satis ex dictis est probatum. Positive, quia solo concursu simultaneo admissio, iam verum est: a) Deum applicare causas secundas ad agendum, b) causas secundas esse quasi instrumentum Dei ad id perficiendum, quod in omni effectu secundarum causarum Dei proprium est. Ratio primi est manifesta: concursus simultaneus est ipse actus secundus creatae causae seu ejus activitatis exercitium, quatenus id procedit a Deo. Iste actus est applicans: est enim quasi conditio positiva, qua praesente et nullo modo sine ipsa secunda causa plenissime idonea est ad propriam virtutem exercendam, seu quod re idem est, ad effectum suum specificum in rerum natura producendum. Ratio secundi, quia eodem concursu roborata causa secunda iam pertinere potest ad eum effectum, quem sibi relicta atque solitaria producere nequaquam potuis-

nulla ratione saltem evidente confirmant, nec videtur esse possibile, cum libere agere, facere quod libet, se determinare a diametro opponuntur praedeterminationi, seu ab alio determinari ad hoc eligendum vel non, ad hoc vel aliud amandum.

Ad b) Nego assertum et rationem, nam praedeterminatio fit in voluntate per aliquid tum re ab actu secundo distinctum, tum per aliquid illo prius tanquam praerequisitum: ergo ad actum primum pertinet (1). Si cum aliquo recentiore thomista ad emolliendam difficultatem saltem quoad modum loquendi, sed nulla vera ratione, dicitur pertinere ad actum secundum, semper manet, praedeterminationem naturam praecedere initium actus secundi, ac proinde voluntas in nullo instanti, nec in instanti natura priori ad actum in quo recipit praedeterminationem potest exercere libertatem, suam autonomiam; praeventur enim insuperabili praedeterminationis virtute.

Ad c) Jam ostendimus supra n. 97 sensum compositum et divinum ad mentem praedeterminatorum non esse ad rem; nec repugnant se imitari D. Thomam, qui (2) declarans significationem illius distinctionis est eis contrarius; sic enim ait: «Praedestinatus »in peccato potest mori. Si accipiat subjectum prout stat sub forma praedestinationis, sic est composita et falsa; si autem accipiat »prout consideratur sine tali forma, tunc est divisa et vera.» Sed quis non videt hunc sensum divinum et compositum esse val-

set, ut ad rationem instrumenti iuxta mentem D. Thomae (hic in 1.º) supra expositam requiratur.

Si objici, repugnare inter se, eandem entitatem effective procedere a secunda causa, et eandem esse applicationem formalem secundae causae ad agendum, responderetur: concedo, si realitas attenditur prout est solius causae secundae; nego, si tenens quatenus ea realitas procedat a prima causa, tunc nequaquam contradictio habetur. Quemadmodum enim nulla contradictio est, quando affirmamus, eandem realitatem (actionem) quatenus a prima causa procedit, suo modo fulcrum esse atque sustentaculum sui ipsius seu ejusdem actionis quatenus a secunda causa proficitur, ita neque ulla contradictio invenitur in hac assertionem, eandem realitatem quatenus sit a prima causa rationem habere suo modo conditionis applicantis secundam causam ad agendum. Quod enim est suo modo fulciens actionem causae secundae eamque sustentans in se, id relate ad causam ipsam secundam conditionis applicantis rationem sortitur; reddit enim exercitatem propriarum virium seu actionum causae secundae plenissime possibilem, sine tamen illo virium ipsius interno incremento. (Confer. Vol. II. Disquis. VI, Thes. XII et XIII.) Ita ex loco cui magis fidem adversarii probat P. Frins S. Thomam pro nobis stare, contra nos emissa tale in ipsos retorquens. Suum opus scripsit P. Frins ut responderet operi. «S. Thomas et doctrina praemotiois physicae.» R. P. A. M. Dummermuth, O. P.

(1) Suar. De auxili. opusc. 1, l. 3, c. 12, n. 6. De grat. L. 5, c. 10, n. 17.—
(2) Q. 6. De veritate, art. 4.

de diversum a sensu composito et diviso adversariorum (1), qui, quod concilium Tridentinum (2) gratiam cum dissensu *posse componi affirmat*, ipsi non nisi in sensu diviso concedunt et contra suum magistrum qui ad sensum compositum exigit subjectum substare formae?

101. **Scholion.** De sententia scotistarum, qui gratiae infallibilitatem repetunt ex suis decretis concomitantibus (3) non est cur specialiter disseramus: si, ut loco citato (De Deo) arguebamus, connexio horum decretorum cum consensu voluntatis est intrinseca; ergo Deus per suum decretum non tantum suam determinat causalitatem, sed etiam causalitatem causae liberae: ideoque non est concomitans, sed praedeterminans. Si autem connexio est extrinseca; ergo Deus non in suo decreto absoluto, sed aliunde habet praescientiam effectus contingentis nobis liberi.

THESIS XVIII.

Ultima ratio connexionis gratiae cum effectu repetenda est a libero hominis arbitrio gratiae viribus roborato.

102. **Nota.** I. Efficacia gratiae potest considerari: 1.º respectu virtutis, quam gratia efficax habet ad voluntatem pertrahendam, et ex se est effectiva actus supernaturalis: hanc virtutem habet ex sua natura, neque liberum arbitrium ullam virtutem illi confert. 2.º Respectu ipsius connexionis cum actu deliberato supernaturali; et in hoc sensu dupliciter, vel quatenus efficit cum voluntate actum salutarem, vel quatenus in actu primo inspecta est infallibiliter connexa cum voluntate habitura effectum, in primo sensu loquimur in thesi, quid in altero sensu dicendum sit expediemus thesi sequente.

II. Haec est sententia, quam post Molinam (4) universa

(1) Suarez. Proleg. de lib. arb. c. 6.—(2) Sess. 6, can. 4.—(3) Vol. II. Disquis. IV. De Deo, n. 195.

(4) «Quinto loco asserimus auxilia praeventis atque adjuvantis gratiae, quod efficacia aut inefficacia quoad conversionem sint, pendere a libero consensu et cooperatione nostri cum illis, atque in libera potestate nostra esse vel illa efficacia reddere consentiendo et cooperando cum illis ad actus, quibus ad justificationem disponimur, vel inefficacia illa reddere, continendo consensum aut cooperationem nostram aut eliciendo contrarium dissensum.» (Hoc ostendit ex Tridentino in Concordia liberi arbitrii, Q. 14, a. 13, c. 4.) Ad objectionem; quod sequeretur «aliquid in conversione nostra et justificatione esse a nobis, quod non sit a Deo, nempe ejusmodi liberum influxum, quo auxilia omnia efficacia redduntur» respondet: «Distinguendum est consequens: si enim dum in eo inferitur sequi, aliquid in nostra conversione esse a nobis quod

Societas Jesu cum pluribus aliis probat et defendit. Eam Bellarminus (1), quatenus non praescindit a gratia et providentia Dei, cui soli competit dare gratiam praeviam efficacem vocat veram de efficacia gratiae sententiam. Ergo non de sententia Molinae, cujus defensionem in Congregationibus de auxiliis susceperat Bellarminus, sed de sententia, quae, ut ipse dicit, consuit gratiam efficacem «in assensu et cooperatione humana, ita ut ab eventu dicatur gratia efficax, quia videlicet sortitur effectum, et ideo sortitur effectum, quia voluntas humana cooperatur» judicavit (2): «Haec opinio aliena est omnino a sententia B. Augustini, et quantum ego existimo a sententia etiam Scripturarum divinarum.» Quare valde decipiuntur, qui nostris auctoribus praetermissis, credunt Bellarminum esse Suarezio contrarium, nosque efficaciam gratiae ab uno repetere consensu (3). Liber Molinae, quem adversarii, ne in lucem prodiret omni auctoritate conati sunt impedire, jussu magni Inquisitoris Lusitani examini commissi R. P. F. Bartholomaei Ferreira O. P. sacrae Theologiae magistri, sanctae Inquisitionis deputati ac librorum censoris, hoc iudicium tulit: «nihil a me est animadversum, quod

non sit a Deo, sermo sit de opere aut actione quae sit a nobis, et non simul ac praecipue a Deo tam per influxum suum, auxilia, ac dona evehente ad supernaturalis esse gratiae gratum facientis in suo ordine et gradu commensuratum, neganda est consecutio: omnia namque opera, quibus vel ad gratiam disponimur, vel comparata jam gratia in vitam aeternam proficimus, praeparavit nobis Deus in Christo, cujus meritis supernaturalia auxilia ac dona nobis confert, quibus illa exercere valeamus, ipseque est auctor ac praecipuus effector eorum in nobis.» Et ad aliam objectionem respondet: «arbitrium et influxus noster nullam vim conferunt gratiae auxiliis, sed potius auxilia vim et propensionem arbitrio tribuunt ad consensum eliciendum, arbitrium ipsum ad id invitando, alliciendo atque adjuvando.» (Ibid. Q. 23, art. 4 et 5 membr. 6, Disp. I.) Vide Suarez. De auxil. I, opusc. 1, 43, c. 14, De grat. L. 5, cc. 24, 25.

(1) De grat. et lib. arbit. L. 1, c. 12.—(2) De grat. et lib. arbit. cap. 12.—(3) Fr. Albertini O. P. cujus mentionem supra in nota n. 96 ad finem fecimus: se a suis fuisse deceptum miratur hoc pacto: «Forte fortuna accidit, sic Deo potius disponente... ut Molinae Concordiam edit. Ulyssip. a. 1588, aquae omnium prior fuit invenirem. Gaudio magno repletus sum, quia editiones ceteras pluribus in locis nonnihil a jesuitis immutatas audieram, quo auctoris sui errores aut minuerent aut cautius celarent. Itaque avidissime legere eam coepi. Quid vero tunc? Mirari ac identidem clamare: Malum! Quas nugae de homine isto dixerunt mihi? Perseam si quid est in verbis ejus, quod cum doctrina per manus mihi tradita cohaereat! Ut assolet cum quis deceptum se ab uno putat, aut eidem minime fidat dubitare caepi, an vere SS. Augustini et Thomae etiam doctrina illa sit, quae mihi ab his per manus tradita fuerat, eaque dubitatio in eam (S. J.) me sententiam conjecit.» (Epist. ad Pellegrinum, 3, apud Schneemann. p. 218.)

»nostrae religioni adversetur. Imo si quid est in sanctis conciliis, quod prima fronte videatur obscurum et scopulosum, id ipsum dilucidatur, et quamplurimi loci sacrae Scripturae, tam Veteris quam Novi Testamenti, dissertissimo stylo expenduntur. Quapropter valde dignas arbitror has lucubrationes, quae in publicam »totius Ecclesiae utilitatem exeundantur.» Ita primus qui librum Molinae laudavit et a nota novitatis vindicavit fuit religiosus ex sancta et docta Dominicanorum familia.

103. Prob. 1.º Scripturâ, juxta quam a voluntate hominis pendet, oblata a Deo gratia, bene vel male operari, gratiam esse vacuum vel non. Sed operari cum gratia, gratiam non esse vacuum dicit gratiam esse cum effectu connexam. Ergo, cum gratia fuerit oblata, a voluntate hominis pendet gratiam habere efficacitatem connexionis. Major ex thesi praecedenti, prob. 2.º, constat. In illis testimoniis Scriptura exhortatur homines ne in vacuum gratiam Dei recipiant, ut eligant inter vitam et mortem. Atqui inutiliter et irrisorie fieret si ab ipsis non penderet. Ergo...

2.º Ex Patribus. S. Augustinus pluries jam citatus v. g. «Propterea, etsi quisquam sibi tribuit quod venit vocatus, non potest sibi tribuere quod vocatus sit (1).» «Consentire vocationi Dei vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriae voluntatis est.» Et immediate sibi objiciens, ut nobis praedeterminatores, *Quid habes quod non accepisti* (2), addit: «accipere quippe et habere non potest anima dona de quibus audit, nisi consentiendo, ac per hoc quid habet et quid accipiat, Dei est; accipere autem et habere utique accipientis et habentis est (3).» Relege n. 78 litt. c; ubi, ex duobus aequaliter affectis cur unus consentiat gratiae, alter non, audivimus ita S. Doctorem resolvere: «Quid aliud apparet nisi unum voluisse alterum noluisse a castitate deficere? Unde nisi propria voluntate ubi eadem fuerat in utroque corporis et animi affectio (4)?» S. Hieronymus: «Dei est vocare, nostrum consentire, neque statim si nos non credimus, impossibilis est Deus, sed potentiam suam nostro relinquit arbitrio, ut justus voluntas praemium consequatur (5).» S. Justinus M. de causa immediata et determinante sortem nostram: «Non Deus ut boni vel mali simus, sed arbitrium nostrum causa est (6).»

3.º Ex S. Thoma et S. Francisco Salesio. a) Omnibus illis testimoniis adductis in thesi praecedenti, quibus assertit actum liberum esse a libero, arbitrio indeterminato et sese determinante ad illum. b) Quia expresse in epist. ad Rom. c. VIII.

(1) L. 83, QQ. q. 68.—(2) 1 Corinth. IV, 7.—(3) *De spir. et litt.* c. 34.—(4) *De civit. Dei*, l. 12, c. 16.—(5) In cap. XI, IX, 1s ai.—(6) Q. 8 ad orthodox.

Lec. 6. ait: «Vocatio qua trahitur praedestinatus nihil est aliud, quam quidam mentis instinctus, et haec vocatio in praedestinitis est efficax, quia hujusmodi vocationi assentiunt.» S. Franciscus Salesius (1) gratulatur nostro Lessio ob suum de praedestinatione tractatum, quia «cognovi Paternitatem vestram sententiam illam antiquitate, suavitate, ac Scripturarum nativa auctoritate nobilissimam de praedestinatione ad gloriam post praevisa opera amplecti ac tueri. Quod sane mihi gratissimum fuit, qui nimirum eam semper ut Dei misericordiae ac gratiae magis consentaneam, veriorem ac amabiliorem existimavi.» Quam arcte sententia de praedestinatione seu melius de electione ad gloriam post praevisa merita, cum thesi quam nunc defendimus sit colligata nemo ignorat; neque illud praeterendum est, inter merita S. Francisci Salesii recenseri quod: «Dei ope proctectus, septuaginta duo millia haereticorum (protestantium) ad catholicam fidem reduxisse dicitur, inter quos multi nobilitate et doctrina insignes numerantur.»

4.º Actus salutaris est liber et supernaturalis. Atqui non esset liber si quoad suam existentiam non dependeret a libero arbitrio seipsum determinante; et non esset supernaturalis, si liberum arbitrium non esset gratia evectum et roboratum. Ergo actus liber quoad suam existentiam dependet a libero arbitrio gratia evecto et roborato. Sed illud ex quo dependet consensus est ratio connexionis gratiae cum effectu. Ergo...

104. Scholion. Si voluntas aucta gratiâ idem valet ac voluntas liberata ab impotentia naturali, seu libera potentia potens ad salutaria opera, nullus locus datur questioni de prioritate ordinis unius prae altera, neque tempore, neque naturâ; si tamen ratione dignitatis et excellentiae, res est dimetienda, gratia potest dici prior.

THESIS XIX.

Efficacia gratiae in actu primo consistit in habitudine, quam gratia habet praevalente scientia media ad infallibilem voluntatis consentium.

105. Nota. I. Connexio infallibilis gratiae cum effectu in actu primo potest esse: 1.º Objectiva, et importat quod a parte rei verum sit consensus sub illa gratia esse futurum; sequitur ex veritate hujus propositionis: si daretur homini A talis gratia, ipse

(1) L. Meyer. *Histor. controv. de auxil.* V, l. p. 14, edit. Venet. 1742.

consentiret. 2.º Cognoscitiva, consistit in hoc, quod Deus infallibiliter cognoscat consensum sub tali gratiâ esse futurum; dependet ab infallibili scientia media; etenim si eâ scientiâ Deus cognoscit: homo A converteretur, si daretur ipsi talis gratia: posito decreto conferendi illam gratiam, conversio hominis A est absolute futura. Unde connexio infallibilis cognoscitiva supponit objectivam, quae ut objectiva veritas ratione praecedat cognitionem ejus: ideo enim cognoscitur consensus, quia esset futurus. 3.º Affectiva, quatenus Deus sub scientia infallibili futurationis consensus, si decerneret talem gratiam dare homini A, vellet illam gratiam conferre intentione absoluta consensus, vel cum complacentia ipsius: haec infallibilis affectiva connexio diversimode potest explicari, juxta naturam praedefinitionis, quae respectu supernaturalis consensus admittatur (1). Hinc elucet: a) Gratiam efficacem in actu primo, praecise qua talis et secundum id quod importat a parte rei, formaliter et adaequate constitui per auxilium entitative indifferens et per futurationem formalem consensus. b) Consideratam prouti est medium proxime aptum ad consensum creaturae a Deo infallibiliter obtinendum, constitui partialiter per scientiam mediam de consensu sub hypothesi talis gratiae conditionate futurae. c) Consideratam denique prouti est speciale beneficium, constitui etiam partialiter per decretum praedefinitivum consensus explicandum juxta opinionem, quam quisque defendat respectu praedefinitionis actus supernaturalis.

II. Gratia efficax sic explicata dicitur congrua, quo verbo saepe uti Augustinum (2) probationes ab eo desumptae patefaciunt. Congruitas vero multiplex concipi potest, Praescindendo a praedefinitionis modo: 1.º sic in sensu nostro eam exponit Suarez (3): «Deus infinita sua sapientia cognoscit quando et cui vocationi sit unaquaque voluntas assensum praebitura, si ei detur. Unde quando vult hominem convertere, vult etiam vocare illo tempore et modo, quo novit illum consensurum, quod interdum poterit accedere cum speciali congruitate et efficacia morali talis vocationis.

(1) Vide dicta de Praedestinatione Vol. II, Disq. VI. De Deo creatore n. 150. Praedefinitio formalis est decretum absolutum et efficax Dei, quo vult actum salutarem liberum antecedenter ad existentiam absolutam ipsius. Virtualis est decretum Dei dandi auxilium praevium efficax. Est duplex: una, si Deus ita velit dare auxilium praevium efficax, ut si istud non haberet effectum, vi illius voluntatis aliud seligeret Deus effectum habiturum. Altera est, qua Deus voluntate absoluta et efficaci vult largiri auxilium praevium efficax cum intentione obtinendi actum salutarem, non tamen vi illius voluntatis aliud seligeret, si praevium fuisset inefficax. Omnes hae praedefinitiones supponunt juxta nostra principia scientiam mediam.—(2) De don. persev. c. 4; L. 1 ad Simplic. q. 2, n. 3.—(3) Opusc. de auxil. l. 3, c. 14, n. 9.

interdum sine illa, cooperante libero arbitrio cum generali concursu Dei... Unde fit (bene nota) hanc efficaciam... non esse spectandam in ipsa vocatione secundum se, i. e. secundum illam entitatem vel motionem, quam ponit in homine, sed prout progreditur a Deo, et est sub intentione ac scientia sen directione ejus... Congrua dicitur, quia maxime illa congruit homini, cui melius est vocari quando responsurus est, etiamsi remisse vocetur, quam fortiter vocari cum consensurus non est.» Hinc 2.º non est rependa congruitas in quadam gratiae contemperatione cum hominis ingenio, natura, affectibus, variisque locorum et temporum circumstantiis, saltem necessario, licet interdum simul esse cum prima congruitate possit: nam a) gratiae quandoque sunt efficaces in his adjunctis in quibus minor erat et forte contraria in subjecto attemperatio. b) Quia adhuc effectus gratiae esset fallibilis et contingens ut ipsum liberum arbitrium. 3.º Propter eandem rationem non constituenda est gratiae congruitas cum Thomassino in multitudine, varietate et consonantia plurium auxiliorum, quorum quidem singula effectus suo carere possunt, non vero omnia simul sumpta.

106. Prob. 1.º Gratia praeveniens efficax in actu primo dicitur illa, quae infallibiliter connectitur cum consensu salutari seu quae est infallibiliter habitura effectum. Atqui non habet hanc infallibilem connexionem ex vi sua entitatis aut alicujus proprietatis, ut probatum est. Ergo habet illam vi alicujus habitudinis ad effectum infallibiliter sequenturum, non enim datur medium. Hanc habitudinem habere per scientiam mediam probatur. Illa habitudo debet esse talis, ut vi ipsius infallibiliter connexa sit cum consensu. Sed nulla alia esse potest nisi illa, quae ex scientia media exurgit. Ergo... *Mta.* prob. Si tollatur scientia media, nulla est infallibilis connexio in ordine providentiae: si vero adest, habet infallibilem connexionem, quia scientia Dei est infallibilis, et repugnat, ut gratia, quae praevisa sit in statu conditionato cum consensu connexa, non sortiatur effectum collata. Ergo. Recogita, quae nos docuit Augustinus n. 92, resp. ad 2. «Nullius Deus frustra miseretur; cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.»

2.º Gratiae, quae hanc habitudinem habeat conveniunt omnia, quae Scriptura, Patres et Concilia in praesenti rerum providentia gratiae efficaci tribuunt. Ergo... *Antec.* prob. Quae a Scriptura, Patribus et Conciliis praedicantur de gratia efficaci sunt: a) Deum ipsâ obtinere infallibiliter ab homine quidquid velit. b) Manere libertatem. c) Esse singulare beneficium in ipso actu primo. Atqui haec omnia conveniunt gratiae efficaci ut a nobis expositae. Ergo... *Minor* quoad a) prob. Bâ obtinet Deus ab homine quidquid vult;

nam absurdum est Deum non obtinere infallibiliter effectum aliquem dando gratiam, quam praevidet infallibiliter connexam cum illo effectu, secus ispius scientia falleretur. Ergo per gratiam, quae habeat illam habitudinem, Deus potest obtinere ab homine quicquid velit.

b) Manet intacta libertas; nam illa connexio infallibilis est extrinseca gratiae in illo signo, scilicet in actu primo; et dependens a praevisa libera determinatione voluntatis. Atqui cum gratia extrinsecae efficacie, et quae sit talis ut liberam voluntatis determinationem supponat, liberum arbitrium manet indifferens et quod operatur ab ipso gratiâ roborato dependet. Ergo.

107. c) Est singulare beneficium in actu primo; nam tale est dare alicui intuitu beneficiendi gratiam, quae praevideatur cum effectu connexa, cum potuisset Deus dare aliam, quae minime fuerit cum effectu connexa. Sed talis est gratia efficax prout a nobis exponitur. Ergo...

108. Obj. 1.º Apostolus ad Corinthios (1): *Quis enim te discernit? quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid glorioris quasi non acceperis?* Sed si ultima ratio connexionis gratiae cum effectu a libero arbitrio gratiâ roborato poscitur, homo suo consensu se discerneret, posset de aliquo gloriari. Ergo...

Resp. «Versus hic, ait P. Cornely (2), juxta communem fere omnium interpretum explicationem de naturalibus donis agit, quibus factionum duces infababantur, non de gratiis supranaturalibus. Nihilominus inde a S. Augustini aetate, qui cum contra Pelagianos et Semipelagianos frequenter adhibuit, in controversiis de gratia est celeberrimus; neque est dubium, quin recte etiam ad dona supranaturalia adhibeatur. Quodsi enim homo a seipso donum naturale, quo ab aliis discernatur, et de quo tamquam sibi debito gloriari possit, non habet, multo minus in ordine supranaturali ejusmodi donum possidet.» His positis, explico textum: Solus Deus discernit discretionem virtuali; nam solus dat vires supernaturales et quidem efficaces prout vult; conc. Discretionem formali, qua actus liberi salutare eliciuntur; subdist. Solus Deus ut causa principalis et primaria; conc. Solus Deus ut causa unica; neg. *Min.* contradist. Homo se discerneret, discretionem virtuali; neg. Formali; subdist. Ut causa principalis et primaria; neg. Ut secundaria cooperando vi gratiae acceptae Deo vocanti; conc.

Obj. 2.º Conc. Tridentinum eam gratiam cum libertate componi definivit, quam Calvinus et Lutherus componi cum ea negarunt. Sed negabant de gratia intrinsece efficaci. Ergo...

(1) I, IV, 7.—(2) In h. l. comment. in S. Pauli epist. Lethielleux. Paris.

Resp. Falso supponitur Tridentinum convenisse cum haereticis in explicanda entitate gratiae efficaci, ab eis tantum dissensisse in eo, quod negarent stare cum libertate indifferentiae; nam Concilium nec unum verbum de hac re dicit, immo loquitur potius contrario modo et valde adverso praedeterminationibus physicis, ut thes. XVII probatum est: nec mirum, nam sententiam praedeterminationis physicae diligentissime examinatam pro minus probabili rejecerunt PP. Tridentini (1). Quare neg. *maj.* Concilium tantum voluit definire gratiam efficacem non tollere libertatem; modum, quo non tollat non definivit, sed ut nodum a theologis solvendum reliquit. Quis melius solvat, major argumentorum probabilitas ex verbis ipsius aliorumque conciliorum, Scripturae et Patrum discernere debet.

Obj. 3.º Si gratiae efficacia penderet aliquo pacto a consensu: a) gratia esset versatilis in bonam et in malam partem. b) concordia ejus cum libero arbitrio pateret, cum tamen sit mysterium. Ergo...

Resp. ad a) Dist. Esset versatilis i. e. posset verti ad utramque partem vel bonam, vel malam, eo quod ipsa esset naturâ indifferens ad utrumque; neg. Eo quod non inferat certo consensum, subdist. Inspecta tantum naturâ ejus; conc. Praesupposita scientiâ media de consensu conditionate futuro; neg. Nam homo abuti non potest viribus supernaturalibus gratiae ad malum patrandum; gratia suapte natura ad bonum ordinatur, ad quod hominem constanter inclinât, moraliter movet; ita tamen ut ad actum deliberatum physice non praedeterminet sed relinquat in ejus potestate dissentire si velit. Sensu ab adversariis intento esset «Evangeliium versatile, quia teste Paulo (2)... aliis est odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam; versatilis Eucharistia, quia alii inde percipiunt vitam, alii sibi manducant judicium (3), quod nemo dixit (4).»

Ad b) Resp. Et mysterium manet in nostra sententia; nam: a) mysterium est, cur Deus aliquibus gratias efficaces praesufficientibus conferat, ut debeamus cum D. Augustino dicere (5): *O altitudo divitiarum; et, numquid iniquitas est apud Deum?* Et cum Paulo ad Rom. (6): *Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus.* b) Neque doctrina nostra de gratiae efficacia difficultate aut obscuritate caret, secus sine ratione tanto impetu ab adversariis oppugnaremur. Certe id nobis favet, quod (7): «obscuritas et mysterium jam ibi collocatum est, ubi teste Scriptura mysterii locus est,

(1) Vid. not. Jac. de Bonnonia, n. 97.—(2) II Cor. II, 16.—(3) I, Cor. XI, 29.—(4) Ita Hurter. Theol. comp. De grat. n. 147.—(5) De spir. et litt. c. 34.—(6) XI, 33.—(7) P. Frins. De cooper. Dei, sect. 2, § 2, ar. 11, not. p. 343.

»in Deo scilicet et ejus infinita et eminentissima scientia, non in »homine ejusque libero arbitrio.»

Obj. 4.º In nostra sententia Deus ad ipsam consensus determinationem non concurreret, nisi ad nutum consentientis, tamquam ab alio determinatus. Sed causa, quae operatur ad nutum alterius, ab eoque determinatur est causa subordinata et dependens. Ergo in nostra sententia Deus esset causa subordinata, etc.

Resp. Dist. *maj.* Deus non concurreret nisi ad nutum alterius, ut determinatus, proprie loquendo, i. e. vere se subjiciens creaturae; neg. Abusive loquendo, significando illis terminis attemperatorem divini concursus indifferentis libertati humanae cujus dominium semper retinet Deus; conc. *Min.* dist. Si proprie alteri subjicitur; conc. Si vere non subjicitur et manet Dominus; neg. Noluit Deus nec intelligitur, salva libertate quomodo possibile sit, liberum arbitrium tamquam vile mancipium ferreis et inextricabilibus physicis praedeterminationis catenis vincire, eique plusquam despotice dominari; sed ex libera sua dignatione, et summo in omnes creaturas tam necessario quam libere operantes omnis generis dominio, voluit liberis juxta earum naturam potestatem facere se determinandi sub nutu, dependentia et gubernatione ipsius. Argumentum adversariorum aliquid valeret, si Deus non efficeret consensus nostrum, sed ut advertit Lossada (1): «Aliud est Deum »concurrere ex determinatione nostra, aliud vero non efficere determinationem istam, hoc postremum falsum et absurdum est... illud »prius tantum denotat, actionem voluntatis creatae, quae simul est »actio Dei, non esse determinationem respectu Dei, sed respectu »voluntatis creatae, i. e. determinationem non denominare Deum, »sed hanc denominationem tribuere soli creaturae; sicut denominationem formaliter viventis, amantis, merentis per talem actionem; quia denominatio determinantis convenit illi soli principio, »quod in signo priori libertatis supponitur proxime potens omittere actionem, vel elicere illam, vel elicere oppositam; non autem illi principio, quod licet vere influat, tamen vel non est capax talis potestatis (cujusmodi est habitus) vel in illo priori signo intelligitur nolens uti potestate illa, sed potius volens se attemperare »principio alteri; quo modo se habet Deus in signo priori nostrae »libertatis vi decreti indifferentis.»

Insto. Tunc voluntas foret causa principalis, non gratia vel Deus: quia ubi duo concurrunt ad eundem effectum, illi tribuitur praecipue, qui seipsum ad actionem determinat, ac consequenter alium aliquo modo etiam determinat. Ergo...

(1) Curs. philosoph. tom. 2, D. 8, c. 4, n. 14.

Resp. 1.º Neg. *antec.* Ad probat. Dist. *antec.* Effectus praecipue tribuitur determinanti, si determinans ex se habet vires producendi effectum; conc. Si eas excipiat ex benevolo affectu causae indifferentis, et potestas ipsa se determinandi sit ex suppositione determinationis Dei sic volentis concurrere; neg.

Resp. 2.º Dist. *antec.* Est causa principalis productiva effectus; neg. Electiva: trans. vel subdist. Posita Dei attemperatio per decretum indifferens; conc. vel trans. Illa non supposita; neg. Deus enim est primum liberum non solum quatenus habet libertatem in creatam a qua omnis alia dependet; sed etiam quia ipsam libertatis electionem prius exercet suis decretis quam omnis alia creatura suis actionibus, quarum illae solae esse obtinent, quas Deus ab aeterno sub infallibili scientiae mediae directione vel ut bonas intendit, vel ut malas solum permittit.

109. Obj. 5.º a) Sententia de gratia solum extrinsece efficax fuit in Congregationibus de auxiliis a majori consutorum parte praedamnata; ad earum extremum parata jam erat a Paulo V. bulla damnationis. b) Benedictus XIII litteris datis Magistro Generali O. P. (1) ait: «Magno animo contemnite, dilecti filii, calumnias »intentatas sententiis vestris de gratia praesertim per se efficaci ac »de gratuita praedestinatione ad gloriam sine ulla praevisione meritum, quas laudabiliter hactenus docuistis, et quas ab ipsis »SS. Doctoribus Augustino et Thoma se hausisse, et Verbo Dei, Summorumque Pontificum, et Conciliorum decretis, et »Patrum dictis consonas esse Schola vestra commendabili studio »gloriat. Ergo sententia nostra non est conformis S. Augustino et S. Thomae, sed opposita praedeterminationis, c) Si gratia praedeterminans est rejicienda, eo quod officiat libertati; eadem ratione videtur non admittenda efficax praedefinita ex intentione actus, de industria selecta; nam decretum praedefinitionis est inauferebile et antecedens usum libertatis. Hujusmodi decreta esse a nobis propugnanda injunxit P. Cl. Aquaviva (an. 1613): «Nostri in posterum omnino doceant... quod posita scientia conditionalium (media) ex efficaci Dei proposito atque intentione efficiendi certissime in nobis boni, de industria ipse ea media seligit atque eo modo et tempore confert, quo videt effectum infallibiliter »habitura, aliis usus, si haec inefficacia praevidisset.» Ergo non vitamus incommoda, quae praedeterminatoribus objicimus.

Resp. ad a) Jam ab anno 1581 inter Dominicanos et nostros in Hispania (2), et ab anno 1586 in Belgio inter nostros pariter et aca-

(1) In brevi *Demissis proes* lib. Novemb. 1724.—(2) Wirceburg. De gratia a n. 385... Duae sunt de his controversiis celebres historiae altera pro gratia praedeterminante Serry O. P. ficto nomine Augustini Le Blanc

demias Lovaniensem et Duacensem excitatae erant, et nimio, uti solet, partium aestu agitantur quaestiones de auxiliis divinae gratiae. S. Pontifex Clemens VIII procurandae pacis cupidissimus totius causae cognitionem sibi reservavit anno 1594, imperato primum utrique parti silentio; posthac permissa disputatione, prohibitis tamen acrioribus notis ac censuris: tandem postulatis acceptisque utriusque partis momentis. Consultoribusque designatis, celebres praecepti inchoari congregationes *de auxiliis*. A die 2 Januari 1598 ad 1 Martii 1606 congregationes habitae 47, quarum 37 sub Clemente VIII et 10 sub Paulo V. Disputarunt pro Dominicanis PP. Didacus Alvarez, Michael a Ripa, Thomas de Lemos; pro Jesuitis PP. Michael Vazquez, Petrus Arrubal, Gregorius de Valentia, Ferdinandus Bastida et Joannes Salas. Paulus V. qui cum cardinalis esset omnibus interfuerat congregationibus sub Clemente VIII habitis, non modo permisit, sed etiam voluit, quod multum et diu optarant Jesuitae, recusabant Dominicani, ne ex actoribus rei fierent, venire in causam praedeterminationem physicam. «Absolutis disputationibus, scribunt Wirceburgenses, singula consultorum vota sigillo munita sibi soli communicari voluit Paulus V. » etaque ipso jubente saepius in eundem reddita: tandem ad finem Julii anni sequentis 1607 Cardinalibus, qui Congregationibus interfuerant, exhibita sunt, de iis postmodum constituto tempore iudicium laturis... Quae fuerit opinantium sententia quidve conclusum fuerit a Pontifice et Cardinalibus, servato inviolabilis silentii secreto, manet adhuc ignotum, nec ullis monumentis certo resciri potest.» Ita dicebant Wirceburgenses saeculo transacto, sed postquam P. Schneemann felici sorte invenit Pauli V commentarium de suprema congregatione suffragiisque cardinalium, ipsius Pontificis manu scriptum, dubium remanet nullum, quaestionem in uno vel altero sensu direptam non esse, sed utramque partem ut non clare contrariam catholico dogmati permissam defendere. «...Non videre Nos, verba sunt Pontificis, nunc adesse istam necessitatem (definendi), quod sententia PP. Praedicatorum plurimum differt a Calvino... Jesuitae autem discrepant a pelagianis... Necessitate igitur nulla urgente, ut ad definitionem veniamus, posse negotium differri, dum melius con-

prodiit ad finem saeculi XVII. Altera Livini de Meyer S. J. respondet falsis incusationibus primae et omnia ad hanc causam pertinentia diligenter et scrupulose expendit. Cui non vacet haec duo opera, legere, videat Billuart. De Deo, Dis. 6, art. 6, § 7, et opus supra laudatum P. Schneemann. S. J.

»silium tempus ipsum afferat.» Consequenter ad haec decrevit Pontifex permittere disputationes; verum utriusque ordinis Superiori Generali significavit, se serio prohibere (1) «in quaestione hac pertractanda ne quis partem suae oppositam aut qualificaret aut censuram quampiam notaret.»

His dictis redeo ad argumentum; ad 1.^m de suffragio adverso majoris partis consultorum dico: fuit nostra sententia praedamnata a pluribus, quibus ultimo non erat fidendum ad rem tantam iudicandam; conc. Fuit praedamnata, ita ut nostri jam ceciderint causa, eamque potius non eviderint post tot impugnationes; neg. Ita ex ipso eventu et suffragio Cardinalis Pinelli (l. c.) qui in ultima consultatione censuit: «majorem adhibendam esse diligentiam; nam etsi tres quatuorve e Consultoribus sint viri strenni, nihilominus non posse fidi in re tanti momenti iudicio ceterorum.» Ex novem Cardinalibus, qui huic postremae congregationi interfuerunt idem quoad substantiam opinati sunt Giuri, Blanchettus, Arrigonius, Bellarminus dixit: «Opinionem praedeterminationis physicae esse Calvini et Lutheri; excusandos esse PP. Praedicatores, qui non viderint haeticorum libros... librum Molinae approbatum a duabus Universitatibus; bullam edi posse, qua certae quaedam propositiones, de quibus inter utrosque constat, condemnentur, difficiliore autem committantur, quemadmodum fecerit Caecelinus.» Perro-nius: «Opinionem praedeterminationis physicae acceptatum eique subscriptum iri ab haeticis libenter... nullo pacto prohibendum librum Molinae, sed potius Bannezii... significandum non confectum esse negotium, sed adhibere se velle majorem diligentiam; quamquam id revera non faciendum, sed negotium procrastinandum et sopiendum, etc.» Bubulus: «Censere se definitione opus esse in alterutram partem aut certe declarandum utramque sententiam esse probabilem.» Sti. Eusebii: «Si haeretica sit alterutra opinio, id placere defini; sin autem rem sini ac dimitti.» Unicus, qui consultores quoad damnationem propositionum Molinae approbavit fuit Cardinalis A. Usculanus O. P. «magna tamen utendum esse consideratione ne mentio fieret PP. Jesuitarum... ipsum vero caput controversiae de motione vel «physica reali et efficienti» vel «congrua et morali» voluit liberum relinqui.

Ad 2.^m seu bullam, post dicta nemo qui sinceram sit fidei appellare audebit; tantum aberat animus Pauli V, a bulla condenda, ut suffragium Bellarmini ita rejiciat: «Propositionem autem illam, ut constitutio ederetur, qua declararentur ea, quae

(1) Ex litteris promulgationis P. Aquavivae 5 Sept. 1607.

»extra controversiam essent, non placere, quia nec necessaria sit et
»cauillandi occasionem offerat haereticis.»

Acta Pegnae, Lemos, etc., quibus nitebantur adversarii, declarata sunt ab Innocentio X (23 April. 1654), ut documenta quibus: «nullam omnino esse fidem adhibendam, neque ab alterutra parte seu a quocumque alio allegari posse vel debere.» Responsio adversariorum, qua praetendunt adeptam esse hoc Pontificis decreto fidem juridicam actorum non historicam, est merum effugium, nam: a) nemo amittit quod numquam habuit, b) Eam ademit fidem, quae theologos utriusque partis aliosque viros doctos permovere poterat; sed haec non erat nisi historica. Ergo. c) Quid fidei historicae remaneret actis alicujus S. Martyris, si a Pontifice summo declararentur nullius esse fidei? Ergo a pari cum dicat Innocentius X «nullam omnino esse fidem adhibendam.»

Ad b) Sufficit attente legere verba Pontificis ut intelligatur: a) Eum nullam scholam catholicam alteri praeferre, sed b) solum vindicare PP. Dominicanos a calumniis jansenistarum, qui suos errores doctrinis thomisticis tegere volebant; c) commendare eorum studium: «schola vestra commendabili studio gloriatur; non «jure gloriatur» ut quidam PP. Dominicani postularant. d) Quia nihilominus aliqui adversus nostram sententiam his litteris abutebantur, Clemens XII (VI Non. Octobr. 1733) declaravit litteris Clementis XI et Benedicti XIII: «nihil esse detractum ceteris catholicis scholis diversa de gratiae efficacia sententibus.»

Ad c) Incipiendo a decreto P. Aquavivae, dico, illud declarasse et temperasse P. Mutium Vitelleschi in sequente congregatione generali (ann. 1616), quae apud nos summum jus habet, dum una cum PP. Depntatis statuit: «non intendisse R. P. Claudium hoc suo decreto decernere, Deum sua voluntate praedeterminasse vel praedefinisse aliquid nostrum opus bonum independentem a cooperatione libera voluntatis... sed hoc tantum quod fuerit speciale beneficium Dei dedisse uni, v. g. Petro ex proposito boni in eo faciendi, gratiam eo tempore et loco, quo per praescientiam conditionalium praescivit illum ea gratia bene usurum; quod beneficium non contulit alteri v. g. Joanni, cui dedit gratiam eo tempore et loco, quo praescivit sua culpa ea non usurum.» In hac authentica interpretatione omittuntur verba illa «de industria, etc.» et praesertim illa alia: «aliis usurus, si haec inefficacia praevidisset.» Deinde ad rationem: decretum praedefiniens est inauferebile et antecedens usum libertatis supposita scientia media; neg. vel dist. Est inauferebile et antecedens consequenter ad usum libertatis praevisum in statu conditionato seu mere possibili; conc. Antecedenter ad hunc ipsum statum conditionatum, ut sunt

decreta objective conditionata subjective absoluta Thomistarum (1); neg. Scientia media in Deo praecedit omne decretum ejus absolutum, ideoque potest inter actus liberos possibiles creaturarum, eos decernere existere actus, quos velit; et supposita voluntate creandi Petrum, prius decernere se velle obtinere a Petro hos et alios actus, et postea seligere ad hos actus in thesauro scientiae mediae ea auxilia, quae si dentur Petro, Deus ab aeterno Petrum esse censurum praevitit.

Ultimo argumentor cum P. Hurter (2): «Omnes... qui catholice docere, sentire et loqui volunt, concedunt, gratiam non perimere liberum arbitrium ac proinde hominem sub gratia manere liberum; eum gratiae posse resistere, ipsius esse gratiae cooperari; imo omnes in suis ad populum concionibus, in libris asceticis, in praxi, etiamsi acerrime propugnent in libris dogmaticis praemotionem physicam, loquuntur secundum sententiam Molinae et Lessii, scil. nostrum esse gratia uti, a nobis pendere post gratiam profectum in virtute. Deum expectare nostrorum conatus, nobis satagendum esse, ut per bona opera certam faciamus nostram electionem, nos a gloria nobis proposita socordia nostra posse excidere, etc.: quae quidem propositiones in theoria per insectiam vel cordis angustias a nonnullis semipelagianae censentur, sed rite intellectae plane catholicae sunt cum in omnium versentur ore et in praxi quotidie inculcentur. Magnum veritatis argumentum! Praeferendum omnino videtur systema, quocum concordat praxis, modus loquendi quotidianus et unice aptus ad excitandos homines ad omne virtutis studium, illi theoriae, a qua plus minus dissentit praxis, modusque practicus instituendi populum christianum, et secundum quam nulla concio haberi potest apta et efficax ad desides excitandos ad conversionem, poenitentiam, cooperationem cum gratia quin se possint excusare defectu gratiae efficacis.»

CAPUT III.

De gratia habituali et justificatione.

Quae ad actualem gratiam spectant hucusque exposuimus, nunc ad illam gratiam tractandam accedimus, quae habitualis dicitur quaeque est pleno et perfecto sensu gratia. Etenim illum dicimus

(1) V. Vol. II, Disq. IV. De Deo uno. Thes. 32. — (2) Theol. Dogm. compend. de grat. n. 130 b. § Insuper.